

THE BEATLES

THE BEATLES | DE BIOGRAFIE

BOB SPITZ

Nieuw Amsterdam

Oorspronkelijke titel *The Beatles – The Biography*

Uitgegeven door Little, Brown and Company, New York, USA, 2005

Copyright © 2005 by Bob Spitz

Alle rechten voorbehouden

Vertaling Hans E. van Riemsdijk (hoofdstukken 1-20), Michèle Bernard (21-28), Rob Kuitenbrouwer (29), Frans Reusink (30-32) en Nico Groen (33-37)

Eindredactie Rita Jager; met dank aan Erik Bindervoet, Nico Groen en Yulia Knol

Register Ansfried Scheifes

Omslagontwerp Mario J. Pulice/Bureau Beck

Eerste druk oktober 2006

Tweede druk mei 2017

NUR 661

This translation © 2006 Nieuw Amsterdam

This edition published by arrangement with Little, Brown and Company (Inc.), New York, New York, USA. All rights reserved.

ISBN 978 90 468 2191 6

www.nieuwamsterdam.nl

voor
Sandy & Angie D'Amato
en Lily
en voor al die anderen wier leven is verrijkt
door de muziek van de Beatles

*Wanneer de stijl van de muziek verandert,
beven de stadsmuren op hun grondvesten.*

– PLATO

INHOUD

Proloog 9

GENADE

1. Een behoorlijke opvoeding 23
2. De komst van de Messias 45
3. Elke spier en pees 59
4. De showbink 82
5. Een simpele spelning van het lot 109
6. Ontbrekende schakels 133
7. Een lollige attractie 150
8. De academieband 164
9. Liefde is bijziend 176
10. Moondogs en Engelse jongens 186
11. Schots en scheef 202
12. De vuurdoop 231
13. Een ware openbaring 266
14. Mister X 288
15. Een sprong in het diepe 308
16. De weg naar Londen 321
17. Stug doorgaan 345
18. Tijd voor Ringo 366
19. Een beetje een circusact 392
20. Reteblij 414

GEKTE

21. De drums van de jungle 433
22. De koningen van de wildernis 458
23. Dus dit is Beatlemania 480

- 24. Er was eens in Amerika 514
- 25. Morgen weet maar nooit 546
- 26. In het oog van een wervelstorm 567
- 27. Lennon en McCartney snellen te hulp 602
- 28. In het kosmisch bewustzijn 632

MEESTERSCHAP

- 29. Gewoon een soort kermisattractie 665
- 30. Een storm in een glas water 700
- 31. Een buitengewoon vreemde ervaring 734
- 32. De Zomer van de Liefde 760
- 33. Van kwaad tot erger 789
- 34. Een act erbij 818
- 35. Tot ziens tegen de jongens in de band 851
- 36. De rust verstoord 886
- 37. And in the End... 915

Nawoord 949

Dankwoord 951

Noten 955

Bibliografie 1036

Discografie 1048

Appendix bij de discografie 1052

Register 1059

PROLOOG

27 december 1960

Zoals altijd stroomden ze Litherland binnen, een halfuur voordat de deuren van de plaatselijke concertzaal zouden opengaan. Een meute jonge honden was het: jonge, soepele tienerlijven die losjes over de trottoirs slenterden, groteske silhouetten in het blauwige schijnsel van de straatlantaarns. In deze tijd van het jaar was de Sefton Road om halfzeven al pikdonker; log was de avond gevallen uit de troosteloze hemel. Het was een duisternis die was opgestapeld door staalgrijze wolken die oostwaarts over de rivier joegen in de richting van de verstopte binnenstad van Liverpool.

De dinsdagavond in de concertzaal van Litherland was meestal aan de ‘tamme’ kant, zoals de organisatoren zeiden. Want hoewel die doorde-weekse avond toch nog zo’n zes- of zevenhonderd dansgrage lieden trok, was het een stuk rustiger dan in het weekend, wanneer zo’n vijftienhonderd mensen de zaal bestormden. Maar omdat het evenement van vanavond was aangekondigd als een kerstbal, waren er veel meer bezoekers dan anders. Om de paar minuten stopte er voor de feestzaal een zoveelste zuchtende dubbeldekker om een deinende golf tieners uit te laden.¹

De groep die het hoofdprogramma zou verzorgen was nog niet gearriveerd. Zoals altijd was de band ook vanavond veel te laat vertrokken uit West Derby Village. Eerst hadden de bandleden het nog eens moeten worden over het repertoire van die avond. De keuze van songs was altijd een heel gedoe, want hun repertoire telde inmiddels zo’n honderdvijftig rock-’n-rollnummers – van klassieke hits (zoals ‘Whole Lotta Shakin’ Goin’ On’ en ‘What’d I Say’) en geijkte popnummers (waaronder ‘Better Luck Next Time’ en ‘Red Sails in the Sunset’) tot veel minder bekende pareltjes als ‘You Don’t Understand Me’. Elk nummer had het nodige overleg gevergd. Daarna was de apparatuur in de oude flessengroene bus geladen die ze die ochtend pas hadden geregeld.

De vier jongens zitten als astronauten in een benauwde ruimtecapsule in

de donkere en groezelige laadruimte van de bus.² Geroutineerd klampen ze zich vast wanneer het oude barrel in noordelijke richting over de Stanley Road ratelt langs wasbleek oplichtende winkelpuilen. De weg loopt een stuk evenwijdig met de kust – in de verte zijn de lichtjes en de scheepswerven van de haven te zien – en draait dan af naar het binnenland, langs het kanaal tussen Leeds en Liverpool. Zelfs voor wie in die buurt geboren en getogen is – en dat geldt voor hen allemaal – is het moeilijk om uit te maken wanneer het ene plaatsje ophoudt en het andere begint: Crosby wordt Kirkdale en vervolgens Bootle, om even later Litherland te gaan heten. De dorpsgrenzen worden alleen gemarkeerd door weidse kruispunten. Af en toe is uit de naam van een winkel op een uithangbord op te maken welk plaatsje wordt doorkruist.

Stil staren ze een tijdje door de raampjes van de laaddeur en lijken ze het hallucinante donker als het ware te absorberen. Paul McCartney en George Harrison, allebei opvallend knappe jongens, zitten schrijlings op twee kloeke versterkers. Pete Best heeft als een cowboy plaatsgenomen op de ronde koffer van zijn basdrum, waarvan hij steeds dreigt af te glijden. Ook John Lennon zegt niets. Omdat hij al twee keer eerder in Litherland heeft opgetreden, zit hij voorin om de chauffeur de weg te wijzen.

Chas Newby weet dat hij de vreemde eend in de bijt is. Het lukt hem amper om te blijven zitten op een gladde wielkast. Met eerbiedige afstand kijkt hij naar zijn maten. Pas vorige week had hij ze voor het eerst sinds een klein halfjaar weer horen spelen. De afgelopen zomer hadden ze nog muziek gemaakt zoals de meeste jonge bandjes in Liverpool: getalenteerd, maar gewoontjes brachten ze precies dezelfde covers van actuele hits die alle andere groepen ook speelden. ‘Ik had toen echt niet gedacht dat ze zo veel indruk zouden maken,’ zegt hij later, als hij het heeft gehad over hun fletse sound, over het aarzelend inzetten van nummers, over hun onbedoeld chaotische optreden. Zijn vorige band, The Blackjacks – waarin ook Pete Best nog had gespeeld – was beslist niet beter of slechter in het amuseren van de tieners die de plaatselijke groepjes van de ene dansclub naar de andere volgden. Elke avond speelden de vijf bandjes op het affiche precies dezelfde nummers, op precies dezelfde manier. Homogeniteit, daaraan had je je te houden in dit wereldje.

Maar nu was opeens alles veranderd. Toen Chas de week tevoren was langsgegaan bij het huis van Pete in West Derby Village, had het tafereel in de woonkamer hem overrompeld. In de huiskamer was het veel warmer en lichter geweest dan anders. Boven de salontafel zweefde een wolk paarsige rook, her en der lagen colaflesjes als geslagen schaakstukken. Toen Newby naar de bank liep, kreeg hij een beeld te zien dat veel weg had van de bizar-

re eenkleurige schilderijen van Georges Rouault: als raven zaten vier figuren nors en rebels naast elkaar op de bank, gekleed in afgedragen leer en onheilspellend zwart – broeken, T-shirts, jacks, laarzen, een explosie van zwart. Het kostte hem een paar tellen om de gezichten van het vermomde kwartet te herkennen alvorens zich te realiseren dat het Pete Best was met een stel muzikanten die hij eerder had leren kennen als The Quarry Men.

De band had al weken niet meer opgetreden als gevolg van een kennelijk gebrek aan belangstelling, dat bijna had geleid tot hun opheffing. Maar onverwachts waren ze de week daarvoor uitgenodigd voor vier behoorlijke optredens. Gretig was de band erop ingegaan, ondanks één vervelend obstakel: hun bassist, Stuart Sutcliffe, was met zijn vriendin op vakantie in Duitsland.

‘We hebben een bassist nodig...,’ gromde een van de muzikanten, Newby’s bereidwilligheid onderzoekend.

Best knikte. ‘Regel een bas en repeteer met ons mee,’ zei hij. Newby moest lachen om dat aanbod, maar was er ook wel door verguld. Hoewel zijn vaardigheden zich beperkten tot de slaggitaar, kon hij ook wel uit de voeten met simpele basloopjes. George Harrison, de ware technicus van de band, bood aan bepaalde baspartijen wat gemakkelijker voor hem te maken.

Newby ging een bas lenen bij zijn vriend Tommy McGurk en deed mee met de onverwachte repetitie. Ze installeerden hun apparatuur in de ruime kelder van huize Best – een ruimte die ook dienstdeed als de clandestiene Casbah Jive Club, waar tieners kwamen kletsen en dansen – en speelden een paar nummers. ‘Ik pikte het soort muziek dat ze speelden vrij snel op,’ zegt Newby. Maar hun sound bracht hem volledig van zijn stuk. Het repertoire was nog altijd gebaseerd op covers van actuele hits, maar in tegenstelling tot de eerbiedige kopieën die andere bands in Liverpool presenteerden, gaf dit bandje er een compleet nieuwe dimensie aan. Deze nummers waren geen getrouwe imitaties, en ook beslist niet braaf of ingetogen. Hun covers waren rauw en uitzinnig, en ze hadden echt power, mede door toedoen van het ruige drumwerk van Best – een robuust voortstuwende salvo slagen waarmee hij elk nummer van een steile rots leek te jagen – en dankzij de acrobatische stem van McCartney. Newby stond versteld van de manier waarop met name Paul zich had ontwikkeld: van een vaardige crooner had hij zich ontpopt tot een stentor met een stembereik dat buiten alle geijkte paden trad. Newby: ‘Paul had zich een falsetstem aangemeten die me totaal overdonderde. Niemand in Liverpool zong zo à la Little Richard – echt níemand.’

Lennon wist als geen ander dat ze er enorm op vooruit waren gegaan. Jaren later zou hij zeggen: ‘We vonden dat we de besten waren, nog voordat anderen ons in Hamburg of Liverpool hadden gehoord.’³ In augustus, een paar maanden geleden nog maar, was de band een aanfluiting geweest. Ze speelden maar wat raak, zonder enige lijn of richting. In Liverpool zei men dat de band het meest armetierige zootje in het hele circuit was.⁴ Nou ja, ‘band’... Het lukte hun niet eens om een vaste drummer te vinden. Howie Casey, de frontman van The Seniors, die ooit nog voor de Wings zou spelen, zegt: ‘We kenden die jongens beslist niet en ik geloof niet dat er überhaupt iemand was die ze wél kende.’⁵ Er was maar één bandleider van enig gewicht die zich een nachtmerrie-achtig optreden met drie bands herinnert, dat in mei plaatshad in Lathom Hall, in de Liverpoolse voorstad Seaforth. ‘Ze waren zo slecht,’ zei hij, ‘dat de organisator gewoon de gordijnen voor hun neus dichttrok!’⁶

Toen waren ze dus naar Hamburg getrokken, waarna het sombere vooruitzicht opdoemde van een leercontract in de haven, een baantje als kantoorclerk bij de katoenbeurs of bij de Britse spoorwegen, of ploegendienst draaien in een van de autofabrieken in de voorsteden. Het stond wel vast dat ze na Duitsland geen spectaculair leven meer hoefden te verwachten. John Lennon was van de kunstacademie geschopt vanwege zijn grenzeloze indolentie – een eerverlies waarmee hij leek te koketteren, alsof een droefgeestige diagnose was bewaarheid. Paul McCartney had zijn veelbelovende toekomst op intellectueel niveau verbruid door zijn examens zo te verknallen dat zijn leraren alle hoop hadden laten varen dat hij het ooit nog tot de universiteit zou schoppen.⁷ George Harrison, die de school beschouwde als vreselijke tijdverspilling, had besloten zich toch in te schrijven voor de examens en was werkelijk voor elk vak gezakt.⁸ Pete Best, die helemaal in de ban van het optreden was geraakt, was zijn ambities om de lerarenopleiding te volgen allang vergeten.⁹ Alleen Stuart Sutcliffe, die een bevlogen kunstenaar was en zichzelf ook als zodanig had bewezen, kon nog hopen op enig succes, en zijn bandgenoten wisten dat hij uiteindelijk de muziek zou laten vallen om zich te wijden aan het schildersbestaan.

Maar Hamburg had het vijftal behoorlijk op het verkeerde been gezet. Er was daar iets belangrijks gebeurd; iets merkwaardigs, iets ontastbaars had hun nieuwe hoop gegeven, hun dromen onverwacht nieuw leven ingeblazen. Hun optredens raakten vervuld van een opwindende uitzinnigheid die aanleunde tegen anarchie. Gefrustreerd door de bloedeloze dreun die Engelse rock-’n-rollbands kenmerkte, profiteerden ze volop van hun reputatie als ‘een stelletje schooiers’¹⁰ en voerden ze het volume meer en meer op. Ze begonnen te sleutelen aan hun performance op het podium om het

publiek te verrassen met capriolen die ze hadden afgekeken van herriechoppers als Gene Vincent en Jerry Lee Lewis. Zodoende ontpopten ze zich niet alleen als doorgewinterde entertainers, maar werden ze ook mateeloos populair bij Duitse nachtvinders.

Maar dat alles was even snel ingestort als het was gegroeid.

Aan de optredens in Hamburg was in totale chaos een einde gekomen; de jongens werden op een onbetamelijke manier gedumpte en op de boot naar het noorden gezet. Twee weken lang hadden ze rondgehangen in Liverpool, teleurgesteld en doelloos rondzwervend, elkaar mijddend als dieren die een kooi moeten delen in de dierentuin. Alles leek erop te wijzen dat hun droom geëindigd was, en elkaars gezelschap was zo deprimerend dat die overtuiging des te moeilijker te verkroppen was.

Het was halverwege die groeiende neerslachtigheid dat John en Pete op een dag de kleine koffiebar The Jacaranda binnenliepen. Ze wilden er gewoon koffie gaan drinken, maar liepen er toevallig Bob Wooler tegen het lijf. Wooler was een heel aanwezige, elegante man van achtentwintig, bij wie echter niets jeugdigs meer viel te bespeuren, behalve dan zijn passie voor popmuziek. Niemand spande zich met meer zorg in voor de Liverpoolse rock-'n-rollgemeenschap dan de mislukte songwriter Wooler – tot dat dat wereldje een paar jaar later op zijn kop werd gezet door het voortvarende optreden van Brian Epstein. Hij voerde het woord met de verbluffende welsprekendheid van een acteur en zijn stem had een aangenaam, fleurig timbre dat zijn jonge protegés vertrouwen inboezemde. De hele middag zaten Lennon en Best chagrijnig en weinig op hun gemak aan een van de minuscule café-tafeltjes, te midden van groepjes universiteitsstudenten, en klaagden tegen Wooler over het gebrek aan optredens. Ze wilden weer aan de slag, niets liever dan dat. Hoe en waar maakte niet uit: een concert, een dansavond, een optreden in een club, zelfs een privéfeestje was best. Hij moest hen helpen, hij móést hen gewoon helpen, zeurden ze.

Het enige noemenswaardige evenement was het naderende kerstbal in de Litherland Town Hall. Wooler belde de organisator daarvan, Brian Kelly, vanuit de keuken van The Jacaranda, terwijl Lennon en Best naast hem stonden en het gesprek op de voet volgden. Aan de andere kant van de lijn verried Kelly's theatrale zucht ongeduld. Als snel geprikkelde ondernemer die deel uitmaakte van de kleine groep zendelingen die het evangelie van rock-'n-roll verspreidden, had hij zulke bedelverhalen wel vaker gehoord en ook was hij gewend aan het vuur van Woolers retoriek als het aankwam op het pluggen van muzikanten. Wat Kelly betrof, was Wooler gewoon aan het drammen. En trouwens, hij had al drie bands geboekt om die avond op te treden. Maar Wooler wilde van geen wijken weten.

‘Ze zijn fantastisch,’ verzekerde hij Kelly, die de lovende woorden afdeed met een duidelijk hoorbare grom.¹¹ ‘Kun je ze niet inhuren als reserve? Zoals ik al zei: ze hebben een tijd in Hamburg gespeeld.’

Om het prestige van dat wapenfeit te onderstrepen, vroeg Wooler een gage van acht pond voor de band, een uitzonderlijk hoog bedrag voor een plaatselijke groep. Kelly bedacht zich niet eens een seconde en riep: ‘Belachelijk!’ Vastberaden koos Wooler een andere koers om de zaak te bepleiten. ‘Kan zijn, maar het zijn inmiddels wel professionals,’ zei hij. Kelly sputterde minachtend: ‘Professionals! Het kan me geen bal schelen of het professionals zijn of niet!’

Wooler keek een moment bedenkelijk naar de jongens die naast hem stonden te popelen. Hun gezichten lichtten af en toe op in de schaduw van de vroege avond. Ze waren ouder geworden in Hamburg, dacht hij. Best, de langste van de twee, had stekelhaar, zijn ogen hadden iets spookachtig doorzichtigs en zijn gezicht vertoonde de zachte, filmsterachtige trekken die de harten van de meisjes sneller deden kloppen. Hoewel Lennon een stukje kleiner was, leek hij de zaken meer onder controle te hebben met de harde blik in zijn ogen en het scherper belijnde gezicht met de dunne lippen waarop een zekere zelfvoldaanheid was te lezen. Voor beiden was het wel duidelijk dat het gesprek niet naar wens verliep. Woolers gedachten dwaalden even af en toen wierp hij hun een snelle, professionele glimlach toe en vervolgde zijn verkoopverhaal.

Hij en Brian Kelly praatten nog een minuut of vijf verder waarbij ze uithaalden en schijnbewegingen maakten met details die hun respectievelijke belangen ondersteunden totdat ze het eens waren geworden over een aanvaardbare deal. Daarna stond Wooler voor een nieuwe moeizame strijd: hij moest Best en Lennon ervan overtuigen om in te gaan op Kelly’s aanbod van zes pond. Dat was een stuk minder dan ze in Duitsland hadden verdiend, niet bepaald een bedrag dat de twee enorm zou motiveren. Maar enfin, het was een optreden, eindelijk weer een kans om rock-’n-roll te spelen en zo weer in de picture te komen.

Aan de andere kant van de oude containerkade in Bootle splitste de Stanley Road zich in een paar tweebaanswegen die uitkwamen op de Linacre Road, waar de weg begon te dalen. Toen ze een bocht hadden gemaakt, konden ze de stad zien die zich in het weinig flatteuze winterlicht chaotisch onder hen uitstreckte. Litherland telde veel winkels¹² en een missiehuis van de methodistenkerk – een gevaarte van vaalgele en rode baksteen dat tijdens de blitzkrieg had gediend als lijkenhuis. Het van onderen belichte bord van de worstenfabriek Richmond, met daarop een neovarkentje dat vrolijk wegloopt met een slinger van saucijsjes, gold als een baken naar het

zuiden. Aan de andere kant was het schijnsel te zien van de avondse gevelverlichting van de Regal Cinema. De rest van het stadje strekte zich schuin achter de hoofdstraat uit. Er was geen horizon te bekennen, slechts het ene na het andere blok smalle rijtjeshuizen die van onderen met elkaar waren vergroeid en een ketting van goedkope plastic kralen leken te vormen. Ooit had Litherland met zijn rijke groene boerderijen trots aan de monding van de Mersey gestaan, maar de Luftwaffe had alle dromen van het stadje aan duigen geslagen. De bakstenen gevels van de luciferfabriek waren geraakt door Duitse brandbommen; er restte niet meer van dan een zwartgeblakerd karkas, terwijl iets verderop gapende gaten tussen de rijtjeshuizen en ingestorte kerkdaken in stilte getuigden van het tumultueuze recente verleden van dit gebied.

Frank Garner, de chauffeur van de band – bij geen van de bandleden hadden ze thuis een auto – parkeerde het busje zo dicht bij de ingang als hij kon, zodat de jongens hun spullen konden uitladen. In de toenemende duisternis zagen ze een handjevol tieners bij de deuren hangen. Het feit dat er geen lange rijen stonden, bezorgde de band een ongemakkelijk gevoel, totdat ze beseften dat iedereen al binnen was om te ontsnappen aan de doordringende stank van de leerlooierij aan de Field Lane, vlak achter de zaal.

Bijna struikelend klauterden ze de bus uit en haastig sjouwden ze hun apparatuur naar binnen via een oude gelambriseerde gang die uitkwam in een deurloze kleedkamer waar het rook naar haarlak en ontsmettingsmiddel. De raadszaal en de kantoren waar de inwoners van de gemeente hun rekeningen kwamen betalen, waren om halfzes gesloten. De band zocht zich een weg door een gang langs verlaten bureaus naar de ruimte achter het podium, waar Bob Wooler zich druk maakte over de nummers die die avond gespeeld zouden worden.

Wooler was aangenaam verrast toen hij hen zag. Tijdens al het gedoe om de band geboekt te krijgen, had John Lennon gemopperd dat de gage eigenlijk alle moeite niet waard was. Wooler had hem gesmeekt: 'Laat me nu in godsnaam niet stikken.' Lennon had hem verzekerd dat ze wel zouden komen, maar Wooler had daar niet veel vertrouwen in gehad.

Toch had hij besloten ze om negen uur te laten spelen – het middendeelte: na The Deltones en voorafgaand aan The Searchers. Wooler herinnert zich: 'Dat betekende dat iedereen in de zaal zou zijn, dat er geen laatkomers meer zouden zijn en ook geen mensen die vroeg vertrokken. Een halfuur lang zouden ze Liverpools onverdeelde aandacht krijgen.' Waarom Wooler het zo organiseerde, blijft een raadsel, ook voor hemzelf. Hij had de band al eens horen spelen, maar hij had toen al na één nummer zijn heil

gezocht in een pub. Een goed beeld had hij zich dus niet van de jongens kunnen vormen. En erg enthousiast over hun houding was hij al evenmin. Maar Bob, die zelf het slachtoffer was van artistieke frustratie, had echt te doen gehad met de hachelijke situatie van de band, vooral met Johns kwetsbaarheid. Wooler bespeurde in Lennon iemand met een onvoorstelbare complexiteit en ambitie; de jongen leek hitte uit te stralen, tekenen van een rauw en rusteloos talent. Hij was tot de slotsom gekomen dat hij hier iets in handen had dat de moeite van een nadere kennismaking waard was. Wooler: ‘Dus ik vertrouwde simpelweg op mijn intuïtie dat er iets bijzonders en belangrijks stond te gebeuren.’

De zaal was vol en gaf de vage silhouetten te zien van een publiek dat niet bestond uit een horde dronken matrozen, zoals in Hamburg, maar uit plaatselijke tieners, van wie er heel wat bij de bandleden op school hadden gezeten. Wooler was zelf druk in de weer met de voorbereidingen, maar tussen de tweede en derde plaat die tussen de optredens werd gedraaid (er was een regel: tussen de sets drie nummers – niet meer, om te voorkomen dat er gevochten zou worden), liep hij op de band toe om de jongens nog wat laatste tips te geven. Gejaagd zei hij: ‘Ik kondig jullie aan en zodra het gordijn opengaat zetten jullie meteen een nummer in.’ Hoewel hij een zekere erkentelijkheid meende te kunnen aflezen van de gezichten van de jongens, ontwaarde hij toch ook een zekere afkeuring in hun houding. Nou ja, het zij zo, dacht hij.

Ze hoorden de opgewonden menigte in de zaal, waarvan de aandacht leek te verslappen. Die bende tieners wilde actie. Ze hadden wat halfslachtig gedanst na het eerste optreden; uiteindelijk waren platen maar een slap aftreksel van het echte werk. Maar nu de ingeblikte muziek wegstierf, was uit hun klaterende gelach en schel geroep op te maken dat hun opwindende op het punt stond plaats te maken voor ongeduld. Er was trouwens nog iets bijzonders aan de volgende band die op het laatste moment was toegevoegd aan het affiche; er stond bij: ‘Rechtstreeks uit Hamburg.’ Een Duitse band dus! Iedereen was benieuwd om te zien hoe die band qua stemgeluid en podiumperformance zou verschillen met de felheid van de beste bands in Liverpool.

De zaal was mudvol tieners, van wie er een heleboel waren gaan zitten aan de kaarttafels langs de wanden, in afwachting van de volgende band. De meeste jongelui droegen hun zondagse kleren ter gelegenheid van wat restte van de feestdagen. Schoongeboende jongens in donkere pakken, die ook dienstdeden als schooluniform, zagen er stijfjes en zelfverzekerd uit, terwijl de meisjes, gekleed in halflange rokken en witte blouses, vrolijk van en naar de damestoiletten op de eerste etage trippelden om snel hun make-up

bij te werken. Tieners die wat losjes stonden te dansen op de grote open dansvloer, hielden angstvallig het podium in de gaten toen de bandleden schuifelend hun plaatsen innamen achter het gordijn. Versterkers kraakten alsof ze zich verzetten: John en George plugden samen in op de Truvoice die hen door hun debuutjaren had geloodst, terwijl Paul zijn vertrouwde, zeegroene Ampigo aanzette. Het publiek kwam in beroering en draaide zich half in de richting van het podium, toen Bob Wooler, met een radio-stem door de microfoon riep: *'And now, everybody, the band you've been waiting for. Direct from Hamburg...'*

Maar nog voor hij hun naam kon uitspreken,¹³ zette Paul McCartney voortijdig in: op het moment dat het gordijn openzwaaide, blèrde hij met rauwe, schelle stem: *'I'm gonna tell Aunt Mary / 'bout Uncle John / he said he had the mis'ry / but he got a lot of fun...'*

Oh, baby! De doelloos rondschuifelende tieners stonden als aan de grond genageld. De reactie van het publiek was zo onverwacht dat Wooler het de eerste paar seconden niet eens in de gaten had. Dat kwam mede door de helse explosie die de zaal op zijn grondvesten deed schudden. Een dreun van de basdrum vergezelde elke vierde noot met angstaanjagend geweld. De eerste knal klonk toen Paul schreeuwde *'Tell'* waarbij het drumgeweld keihard via de muren weerkaatste. De tweede slag klonk bij *'Mary'*, en toen nog een, en vervolgens ontbrandde een huiveringwekkend spervuur dat het vertrouwde *'bam-bam-bam'* had van een Messerschmitt die de hel uitstort over een doelwit – een onschuldige aanval van onbezonnenheid. Het gedreun kwam in ritmische golven aanrollen en toen het eenmaal op gang was hield het niet meer op. De open dansvloer bood geen enkele vorm van dekking. Alle hoofden maakten tegelijk een abrupte beweging voorwaarts en iedereen onderging met grote ogen deze oorverdovende aanval. De muziek die in de oren van het publiek knalde was duidelijk een soort rock-'n-roll, maar wel van een makelij die ze nooit eerder zo hadden horen spelen. *Oh ba-by, yeahhhhhh / now ba-by, woooooo...* Het was spastisch, lelijk, angstaanjagend en hakte diep in op de massa.

Ook de uiterlijke verschijning van de band zorgde voor beroering.¹⁴ Gedurende een gespannen moment staarde de menigte de band alleen maar aan, verbijsterd probeerde iedereen vat te krijgen op het verstorende spektakel dat ze te zien kregen. Vier van de muzikanten droegen de zwarte pakken die ze hadden gekocht in de Texas Shop in Hamburg: mooie leren jacks met schoudervullingen en een voering van namaakschapenvacht (die bloedheet bleken te zijn in de schijnwerpers), zwarte T-shirts en zijdeachtige strakke broeken. Met hun instrumenten, die laag voor hun lichaam hingen, zagen ze eruit als de vleesgeworden fantasie van een recalcitrante

puber. Ook kon niemand zijn ogen afhouden van de solide cowboylarzen met lage hakken die de bandleden droegen, vooral die van John Lennon waren speciaal: sierlijke Twin Eagles, met zowel aan de voor- als aan de achterkant ingekerfde vogels waarvan de contouren werden geaccentueerd door wit stiksel.

‘Ik had nog nooit een band gezien die er zo uitzag,’ zegt Dave Foreshaw, een concertorganisator die volledig verbluft het tafereel gadesloeg. ‘Ik dacht: wat zijn dát voor lui? Wie zijn die gasten?’¹⁵

Alsof iemand een afgesproken teken had gemaakt dromde het hele publiek naar het podium, elkaar koortsachtig verdringend richting de voetlichten. Uitzinnige meisjes en jongens lieten al hun fatsoen voor wat het was om zich over te geven aan een puur emotionele reactie. Iedereen was opgehouden met dansen, de hele massa werd als door een magneet naar het podium getrokken. Brian Kelly, die dacht dat er een knokpartij was uitgebroken, stormde met een groep uitsmijters de zaal in. Even werd de organisator overvallen door blinde paniek. Bob Wooler: ‘Een hele tijd later vertelde Kelly me dat ze op het punt stonden bruuft geweld te gebruiken, totdat hij eindelijk beseftte waar al die heisa om ging.’

Ook de band kwam tot dezelfde conclusie en begon het publiek verder op te zwepen. Ze voerden het tempo nog verder op en waagden zich aan een wilde improvisatie. Op het podium gaven ze ook pasjes en capriolen ten beste die ze in Duitsland hadden bedacht: ze verdraaiden en verwrongen hun lijven met vinnige energie. John en George haalden uit naar het publiek als gevaarlijke honden en stampten keihard op de planken mee met het ritme van de muziek. (Newby, die naar Harrisons handen moest kijken om te zien wanneer deze van akkoord veranderde, mengde zich soms in de gekkigheid, maar tot zijn spijt had hij geen behoorlijke cowboylarzen, waardoor zijn rol bij al dat theater ‘veel minder effect sorteerde’.) ‘Het was zo compleet anders,’ aldus Bill Ashton,¹⁶ leerling-bankwerker bij British Rail, die af en toe als Billy Kramer optrad met een band die The Coasters heette en die naar Litherland was gekomen om de kracht van de ‘buitenlandse’ concurrentie te peilen. ‘Je zo gedragen op het podium en daarbij zo’n geluid produceren... Ik wist echt niet meer hoe ik het had.’

Zoals alle anderen was Kramer groepen gewend die het stramien volgden van Cliff Richard & The Shadows, de nummer één rock-’n-rollband in Engeland en beoefenaars van een soepele, keurig afgemeten choreografie. Tot dan toe had iedereen The Shadows met hun sierlijke pasjes nageaapt. Maar deze band was een beest van een heel ander slag. Dave Foreshaw: ‘Doorgaans kwamen populaire Liverpoolse bands als The Remo Four of The Dominoes rustig op, waarna een optreden volgde dat beschaafd en

netjes verliep. De manier van doen van deze groep was een regelrechte aanval op het publiek. Ze speelden agressief en met heel wat minder respect. Echt, ze pakten de menigte keihard bij de keel!’ En toen John Lennon naar de microfoon beende en het publiek uitdaagde om hun onderbroeken te laten zakken,¹⁷ schreeuwde de massa verrukt en strekte iedereen de armen uit, overweldigd door tomeloze euforie.

Voorals Brian Kelly werd zich een seismische verschuiving in het landschap gewaar en ging vliegensvlug te werk om de zaken in de hand te houden. Hij zette uitsmijters bij de ingangen om te voorkomen dat rivaliserende concertorganisatoren als Foreshaw met zijn buit aan de haal gingen. Maar het was te laat voor dat soort onbeduidende maatregelen. De zaal werd totaal hysterisch toen de band zijn set van een halfuur besloot met een opzweepende versie van ‘What’d I Say’, waarin Paul McCartney de gekste bokkensprongen maakte en de tieners tot het uiterste ophitste. Bob Wooler slaagde er nog net in om boven het laatste uitzinnige applaus uit te roepen: ‘Dat was fantastisch, jongens!’, maar het is de vraag of er iemand naar hem luisterde. Iedereen was te druk bezig om voor zichzelf uit te maken wat daar zojuist op het podium allemaal was gebeurd, wat hun brave kerstbal had veranderd in een openbaring op reuzenformaat.

Eén ding stond echter vast: de band had op een of andere manier elke ze-nuw van het plaatselijke rock-’n-rollwereldje geraakt en niets zou ooit nog hetzelfde zijn als voorheen. In de muur van hun verpletterende sound en achter de façade van zwart leer, hadden ze aanspraak gemaakt op een plek in de geschiedenis. Want op dat moment waren ze The Beatles geworden.